

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

§. 1 De superstitione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

11. Petes, quando grauis occupatio impedit solam offici parrem, qua ratione obligabimur ad aliam partem restitandam? Respondso ea ratione, quia diximus quod ante a num. 12, de infirmitate licet eam. Sunt etiam tom. 2, de reliquo, cap. 2, 8, a num. 12, eam Doctrinam solum tradit ad infirmitatem excusandum, tamen Castro palauis tom. 2, null. 7, 12, 2, 6, a num. 4, eam extendit ad qualemlibet aliam occupationem, & merito; per enim visus ratio, ut ex reliquo dicitur, dummodo firma remaneant quae sunt. dicta sunt.

Dispensatio.

12. Dispensatio de Horis Canonicis non percurrente, nisi possit considerari, vel ut concedenda a Summo Pontifice, vel ab Episcopo, vel a Prelatis Regulare.

Dispensatio a Summo Pontifice.

Dispensatio etiam sine causa a Summo Pontifice concessa, valida est, ac sufficienter excusat hominem ab his summa solutione. Syl. Tol. Nay. & passim, apud Bp. d. 1. de Hor. Can. q. 1. p. 2. n. 5. Ratio est, quia valide Pontifex dispensare potest in iis, quae sunt de jure positivo Ecclesiastico, quale est hoc, de quo agimus ut facetur opinio: sic videatur dispensare, quando scienter dat beneficium infant, vel puer ignoranti, id quod intellige pro tempore impedimenti.

Dispensatio ab Episcopo.

14. Dispensare item valide poterit Episcopus quoad culpam (poterit etiam Vicarius generalis, cum ejusdem Episcopi, ex Merolla tom. 3. disp. 7, c. 6. d. 27. tum Capituli, Sede vacante, sed non nisi ex speciali mandato Episcopi vel Capituli respectivae, ut habet Merolla ibid. c. 1. d. 1. n. 33. & 34.) dispensare, inquam, valide poterit sed cum rationabili causa in casibus occurribus, non verum in perpetuum: si Pells. som. 1. tr. 3. c. 8. n. 124. Ratio est, quia ex una parte, ut est communis sententia cum Castrop. alios citant, tom. 1. tract. 3. de dispensat. d. 3. 6. part. 4. num. 8. Episcopus non potest dispensare in lege superiori, nisi quando Superior eisdem posse positivè consentit, & ex alia parte valer idem dispensare in eadem lege superiori, quando necessitas adest, nec commode adest potest Pontifex, & multò magis in casibus, qui frequenter occurrente solent; In iis enim ceaseretur Superior potestatem Episcopis concessisse, ne in rebus frequenter occurribus ad Pontificem occurrente cogantur Fideles, sed ita est in casu nostro: ergo. Ita idem, ibid. p. 33.

15. Dixi (quoad culpam) quia quoad restituendos fratres non potest Episcopus dispensare. Ratio est, quia quoad hos, qui ex iustitia restituti à negligente Officium debent, non apparet posse adesse rationabilem causam dispensandi, & applicandi fructus alienos alteri.

Dispensatio a Prelatis Regulare.

16. Denique de dispensatione pro Religionis exemptione est distinguendum, posse ministrum nos loqui vel de subditis aliquo Ordine sacro iniciatis, seu forte Beneficiis possidentibus, vel de subditis solum obligatis ad Officium ex universali ratione professionis ad Chorum.

Si de prioribus agamus, poterit Prelatus in suis comedendo modo, quo potest in suis Episcopos, nisi à Superiori fuerit prohibitus; quia Prelatus etiam Conventualis, ex Sua, lib. 4. de rel. tr. 8. lib. 2. c. 13. n. 15. (nisi à Superiori limitetur) se habet in hisce casibus frequentibus, sicut Episcopos.

17. Si de posterioribus, faciliter poterit idem dispensare: ita Bon. disp. 1. de Hor. Can. q. 2. p. 2. n. 9. dispensatur enim tunc in jure Religiosi, circa quod plus, quam

in jure communi Prelati Religionis authoritatis habent: sicut enim iij possunt in aliis praeciptis Religionis (nisi prohibeantur) sic poterunt in hoc. Hinc colligit Bonacina *ibidem*, Prelatum posse dispensare suos Abditos non initios sacris, ab Officio ratione studiorum, vel negotiorum.

18. Si quæras, quinam Prelati Regulares possunt in praedictis dispensare? Responde Bonacina, Supremum, nempe Generalem. At ego pro casibus occurrentibus posse Conventualem non ambigo, quando à Superiori non limitatur: quia si potest, ut mox dixi, cum initia, multò magis dum ceteris. Pro longo tempore, si semper non potest Regula certa constituit, consulat quisque Superioris sui Conventualis authoritatem praesertim vero primum sua Religionis, & multò magis privilegia. Quodratione Episcopus, vel dicti Prelati si dispensent hinc causa non illicite solum verum etiam in validè dispensent, à nobis *infr. lib. 30. 73.* Deo aspirante tractabitur.

Existe denique dubia, an ut excusis à recitatione, non indigetas dispensatione, cámque an petere obligatur ex supra dictis lib. 1. c. 3. §. 7. v. Hor. Can. & v. Dispensat. colligi potest.

CAPUT VI.

De Peccatis Religioni oppositis.

Hec sunt Perjurium, Simonia, Adjuratio, Superstitione, (quo nomine multa includimus, ut mox pateretur) Sacrilegium, Blasphemia.

De perjurio & adjurazione agam, cum de juramento? de simonia cum de contractibus: hic de tribus posterioribus breviter differemus. Adest & tentatio Dei; verum hanc ad via Spei aduersa non reducimus *supra. c. 2. §. 2.*

§. 1. De Superstitione.

I1. **D**uplex ea est, Altera, quæ cultus Deo debitus trahitur creaturæ; Altera, quæ eidem Deo, tribuitur cultus indebitus. Ita Castro Pal. 3. t. 17. disp. 1. de superstitione, p. 1. alioque *ibid.* cit. Quod priorem, quæcumque veneratio creatura impensa, animo illam ut Deum venerandi, mortalis est, soleque distinguunt in quinque species; Idololatriam, Magiam, Divinationem, vanam Obseruantiam, & Malficium, de quibus mox signillatum.

2. Quæ posteriorēm (qua nomine generis vocatur ab solitū superstitione) si tribus Deo indebitum cultum, hoc est, falsum, peccas mortaliter, ut si cum nunc colas per cæteromias Iudaicas, vel Mahumetanas, profitereris enim sic veras esse Sæcas illas falsas. At si tribus indebitum cultum, hoc est, verum quidem, sed superfluum, communiter est venial, ut si in Missa unam vel alteram orationem seu versum adderes, quæ non addit Ecclesia. Duxi (communiciter) nam ad mortale posset ascendere, si in sermone aliquod demonis pactum, vel alioque gravissimæ reverentia, vel aliqui sive expressus, sive tacitus contemptus Rubricarum, ut in opus. de sacrific. Miss. lib. 2. c. 5. §. 1. diximus (vel similia).

3. Ex his colligit Sanchez lib. 1. in Dec. c. 37. n. m. 7. turpem sonum, vel turpia cantica profanaque admiscere inter divina Officia ad turpem finem esse mortale, quia videtur coli Deus per cultum falsum, qui scilicet Deus displace: quod intellige præter peccatum contra castitatem ob finem in honestum, adesse peccatum superstitionis proper irreverentiam, quæ modo dicto tunc affectu Deus Quid si non fiat ad colendum Deum, sed solum ad ipsum finem turpem? Erit etiam superstitione mortalitatis, quia, præter scandalum, adest Dei injuria, dum in Officio divino, ubi colitur Deus, intermixetur materialiter id, per quod offenditur. Quid, si non sint turpia, sed

sed solum vana? puto tunc esse veniale, & universum
hanc regulam serva; esse mortale, quando ex circum-
stantiis advertitur esse gravis officij irreverentia, secus
esse veniale.

4. Colligit secundò ibid. a. 9. falsas sanctorum reli-
quias intrudere adorandas, vel in signum falsi miraculi,
vel Beneficij accepti, tabellas in templo, vel figure expo-
nere, falsa item miracula praedicare, vel typis imprimere,
esse mortalia. Merito, quia gravis veræ religioni sic in-
fertur injuria: nec excusatio duci potest à bona inten-
tione propagandæ devotionis, cum potius hæc modo
diminuatur, dum aperitur via ad vera neganda; præter-
quam quod Deus verus honorari meriti acis valde ref-
git.

5. Colligit denique Sanchez, n. 11. & 12. jejunare
die Dominicæ, nisi id fiat ad confirmandam Manichaorū
hæresim contra Christi Domini Resurrectionem, ne ve-
niale quidem esse, quia ablato illo contemptu resur-
rectionis, addit & ablato aliquo studio singularitatis (quod
ex se est veniale, quodque magis appetit, si comedendo
aliis diebus, die Dominicæ frequenter quis jejunaret) non
apparet unde ex se esse colligatur vel levius culpa.

De Idolatria.

6. Hæc est illa actio, quæ à divino cultus tribuitur
creature, illam ut Deum honorent. Gravissima culpa;
& in Baptizato, si sit cum errore intellectus quo putetur
creature illa Deus esse, est subjecta censuris Bullæ Cœ-
ne: nam si sit exterior, licet mortale sit, & quidem non
vulgare peccatum, est tamen à praedictis Bullæ Cœna
censuris immunis: sed hæc de idololatria sufficiunt, nam
cætera sunt si supra, c. 1. §. 3. breviter inuincibile.

De Magia.

7. Magia dæmoniaca est, quæ à dæmoni mirabilia
quis expoicit vel expectat. Dixi (dæmoniaca) nam in magia
naturali, quæ ex scientia, quæ per abditas herbarum, vel
similium rerum naturalium virtutes aliquid mirum agi-
tur cum ea improbanda non sit, hinc nequam locum
habet. Ad hanc magiam naturalem aliqui reducent Al-
chimiam, per quam vilia metalla in aurum commutantur;
quamvis nonnulli ejusmodi virtutem naturalem
adesse profus insinuentur. *Lege Deltrium lib. 1. de mag. t. 5.*
q. 1. s. 2. & 3. alioisque passim.

8. Solet autem ut plurimum inter magum & dæmo-
nem intercedere paucum: Magus enim abnegat Sacra-
menta & Fidem, spondetque dæmoni obedientiam: hic
repromit se facturam quod magus ille voluerit: Hoc
autem paucum erit expressum, si expressa conventio ce-
lebretur inter magum & dæmonem: at erit tacitum, si
magus utatur actionibus mediis magis non ab ipso,
sed ab alio conventis cum dæmonem; tunc enim utendo
conventis, consenserunt voluntati dæmonis assentiri, sicut
quæ ipso dæmonem invocare: utrumque peccatum mor-
tale gravissimum, licet hoc minus grave, & magis excusationis
capax, ut ex dicendis constabit, ubi etiam n. 25.
& 26. regula afferunt ad paucum tacitum cognoscendum.
Cætera quæ de magia cognosci à nobis dæmoni
dicendis sicut palam.

De Divinatione.

9. Est inordinata earum rerum, quæ naturaliter sciri
nequeunt, prædictio per media à Divina providentia non
constituta: S. Thom. 2. 2. q. 91. art. 1. *Lege Aurel. fusæ*
lib. 9. cap. 12. Sanchez lib. 2. in decal. cap. 18. Hæc media
possunt esse varia: Astrologi enim motibus Stellarum
utuntur ad occulta prænoscenda: Aruspices avium vo-
lariibus: Sortilegi sortium iactibus; &c. Ipsæ item res
occulta sunt varie, nimis latae præterita, latae præ-
sentes, sed nobis remotæ, latae futuræ. Denique alij sunt
modi eas res occultas dignoscendi, nam aliquando co-

gnoscuntur cum expressa dæmonum invocatione, ali-
quando per fictam mortuorum resuscitationem, que
propriè dicitur Necromantia, non raro per signa vita in
aqua, appellaturque Hydromantia, sive per eadem ap-
parentia in terra, aere, igne, diciturque Geomantia,
Aëromantia, Pyromantia; Huc etiam reducitur, quando
per somnia vanæ, &c. Cum ergo tam varia sint ejusmodi
media, variæ etiam diversæque species solent describi
Divinationis. Nobis ad proximam dumtaxat spectantibus
has inuicibilis sat est: modò notentur tria, & modò de
Astrologia, quæ frequenter est, & de Insomniis separa-
tum differamus.

10. Nota primò: quando intermisceretur expressa dæ-
monis invocatione; committi alterius speciei peccatum,
atque adeò specialiter Confessori aperiendum, immo-
dijus, quæ quando est tantummodo tacitum; quia ex-
plícitum addit commercium cum dæmoni, & subinde
promissionem actualem eidem factam, id quod non in-
venitur in tacito, ut à nobis dictum est in opus de conf.

11. Secundò: si divinatio (idem est in cæteris super-
fitionum speciebus) habeat admistum aliud genus pec-
cati, atque dupli peccato, utroque Confessori ape-
riendo peccatur, v. g. si augurium bonum, vel felices
sortes, &c. exquiras ad pueram subornandam, præter
divinationem, aderit & peccatum incontinentia: Ratio
est ex manifesta.

12. Tertiò: ad cognoscendum, quædónam sit mor-
talis divinatio, hanc regulam habe: Sive per expressam
dæmonis invocationem licti querantur occultæ, sive per
tacitam, semper esse mortalem posse tamen per tacitam,
non infrequenter excusari, sed ecce nodus: & quandom
hæc excusatio tandem erit: Evolvo. In tribus casis.
Primo, accidente ignorantia excusabili; Secundò, si
non sicut ejusmodi divinationes animo invocandi, ne
tacite quidem dæmonem, sed jocandi: ita Cajet. in sum-
ma, v. *Divinatio*, modò tamen nello modo expectetur
occultorum cognitione tanquam vera. Si solent excusari,
qui fortes mitunt ad cognoscendum qui sit felicior, qui
infelior; jocandi enim grata id faciunt, non proflus
crederi; Tertio, adeò ex excusatio, si ejusmodi cognitione
queratur non à dæmoni, sed à naturalibus mediis, &
quidem qualis per illa naturaliter habeti potest; præ-
seindendo ab alio inconveniente non est malum rerum
occultorum caput scientiam per media tali scientia
præportionata, sicut apud Divum Thom. 2. 2. q. 95. art. 7. ex
quibusdam avium aliorumque animalium cantibus, vel
motibus prænuntiantur aliqua eventu; ut pluvia, tem-
pestas, ferentia; Imò ex iisdem possunt aliqua, quæ per-
tinent ad hominem: probabiliter colligi, eadem enim cau-
sa, seu constellatio, quæ movet aves, v. g. ad garris &
moros, mouere potest homines ad ritas & bella: ita
Sancti. in dec. lib. 2. c. 3. & 3. n. 39. Hinc quidam Astrologus, &
non infimus Theologus, cuius meminit Sanchez lib. 2. in
dec. c. 4. n. 17. cum impressiones cholerae, aut alterius inor-
dinati motus ex Cæli dispositione metuebat, le occasio-
nibus vitatis, aut oratione communire solitus erat.

De astrologia.

13. Si ex astrologia queratur quod pertinet ad san-
itatem, vel ad temporum mutationem, ut ad ubertatem,
sterilitatem, vel ad naturales hominum inclinationes,
vel ad sciendum in communis, qui natus sub tali con-
stellatione faceret, non tam ad certò sciendum in par-
ticulari de hac vel illa actione pendente à libero arbitrio,
non erit, ut docet S. Thomas p. 1. q. 115. art. 4. ad 3.
culpa, quia naturaliter hæc ab astris cognosci, aliquo
tandem modo possunt.

14. Imò ex Toleto lib. 14. cap. 15. Valentia 2. 2.
disp. 6. q. 12. p. 3. vers. jam verò ex conditione. Cajet. in sum-
ma, v. *Auspicium*. Martin. del Rio apud Sanch. loc. 32.
Castro Pal. tom. 3. tr. 17. disp. 1. de superfl. p. 4. num. 6. si quis
per Astrologiam vellet cognoscere aliquod contingens,
liberum,

liberum, judicando tamen illam cognitionem esse incertam, & solidum conjecturalem, non est mortale, nisi in causa, quo quis in suis actionibus, praesertim majoris momenti, ut velleret haec Altrorum regulam auctoritate faciem, vel vitandum modo magis mox declarando n. 20. libum propter eandem rationem dic de Physiognomia Chamaenaria & similibus; illud tamen, quod hic evenire solet, adverte.

Si quis cooperatur in hac materia cum peccato al-
terius mortali, & ipsum mortaliter peccatum; Tunc au-
tem cooperatur, quando licet ipse non nisi in certa-
m cognitionem repararet, Astrologus tamen à quo
nihil petit putaret, proficieaturque esse certam & infalli-
bilem facili d tamen sulpiciebat ab Astrologo Ca-
tholico & aliis p[ro]babo.

15. Dices primum. Saltem fore contra Motum per
primum Sicuti *V. Adversus Astrelagos*, id contingens liberum
enarrum per dictam levem conjecturam, divinare, us
debet Sanchez, atque adeo esse semper mortale.

16. Respondo, negando id esse contra prædictum mon-
strum, falso in foro interroga: Castro Pal. l. 2. 8. affe-
tum Suar. Valent. del Rio. Quod Sanchez lib. 2. in Dic-
t. 8. 3. 4. fine, vereor, ne es duo affter, sibi non constan-
t, in quodque n. 16. negat affirmet n. 5. sic enim n. 16. ha-

ia, quodcumque n. 16. negat auctoritate, &c. &c. &c.
bet: *Quamvis moneta Ecclesia in predictis capitib. (inter
haec predictum Sexti V. motum contra Astrologos posuerat)
Fidles adfines ab Astrologia, somitoriorum & Lindarum
maximum observatione, & periculum in usum illiuscum de-
linquunt, et a vera nullum praeceptum negum indicere in-
veni, sed tam solum occulorum Inquisitionem damnum
qui jure nature iniqua erat. Quod constat ex eo quod in his
iis iuris dicatur earum rerum observationem perire ad Pa-
gatorium rius, & demonis societatem, quod de sola obser-
vante jure natura interdicta verum est: Ita Cajetanus, Va-*

Ex hoc loco sic ratiocinor: In modo hoc proprio Sixti, ex Sanchez d. n. 46. non est praeceptum prohibens, nisi de quo inquit omnium est jure natura: At non est iure naturae inquit ea cognitio conjecturalis, Ergo hanc per ipsum Sanchez non prohibetur; non igitur videtur fibi confare pace tanti viii) dum contrarium docuit ibidem nam 34.

dicta non sit pars naturae, in qua est præterquam quod
naturæ incertum est, quia si ea naturaliter haberet potest, ut
habere posse fatetur passim, & colligit ex S. Thom. 2. c. 6. art. 5. in fine corp. alioquin, Sanch. n. 32. locc. & docet
idem S. Thom. p. 1. q. 15. art. 4. ad 3. non appareat cur ei
se in qua censenda sit) etiam ipse Sanch. 2. d. num. 3. a
mitto fatetur nullo jure antiquo esse damnatum, & quod
apropos, quod hoc Doctinam S. Thomæ dicentes con-
siderant cognitionem rerum pendientium ab arditis
poli haberet ab astris.

18. Dices secundò saltem futurum mortale, si hæc ut probabilia, nec solùm ut conjecturalia prædicentur.
Respondeo: ita docet S. Ambrosius: quia sic tran-

Kelpondeo, ita docet Sanchez *ibid. n. 33.* quia si trans-
fenditur vis altrotum, qui solum conjectura leves par-
titionem probabilitatem: Addit tamen id ita esse, qua-
do ut probabilitas *cosmici* astris prenuntiantur, si enim
cum aliis consideretur temperamentum personæ, qua-
litates, circumstantia, &c. tunc non est sicut mortali
aliquid libertum contingens probabilitate affecte: Quia
hac non est (inquit) divisionis sed providentia: Hac
Sanchez consentaneo Castro Palauis tam: 3. tr. 17. dispe-
disuper *p. 4. n. 6.*
Facili creo posueri à pessato recedere. Astrologi

racie ergo poterit à peccato recedere. Astrologi
suntque confundunt, si dum haec ut probabilitas enuntiata
non alia solū consideret, sed prædictas circumstantias
cognitis enim, v. g. persona nobilitate, ingenio, bo-
noribus, bona, grataque indole, similibus, statim
videt portendit per alia hunc fore, v. g. Prælatum, po-
litur ut probabile prænuntiatur eum, si Clericatum alium
Romæque in Curia versetur, litterisque, ac bonis arti-
operam navet, fore, ut in Prælatum eligatur.

1. *Pratia* in *Pratium* ergatur.

19. Confirmantur que dicta sunt, quia video viros
pietate, doctrina nos mediocres ab Astrologis sui Na-
talis figuram, siisque particulares futuros eventus non
cum stupulo explicant, dum nec ipsi, nec Astrologi
predicant cognitionem modo dicto, transiliant.

20. Quid si is, cui talia prædicens, regi se in suis
actionibus velit secundum illa?

Repondeo: si cum infallibili credulitate id faciat, peccabit mortaliter, ut pater ex dictis. Idem censetur si velit quis in suis actionibus Tempor vel frequenter a praedictis cognitioribus regi, quia ei signum certe credulitatis adhibet, vel periculum in illam incendi, commerciisque cum demone: ita Sanct.lib.2. in Decap.38. n. 2. At semel vel iterum, & quidem sub incertitudine evenitus, non transcendit culpam veniale, quia non videatur magna deordinatio aliquid aliquando operari ob spem, vel timorem etiam levem alicujus rei: ita ibid.n.2.

Certè eum, cui prædictur, modo dicto, prælatura, quæcumque temporare saltem de mortali, si adire Romanum

non condannarem falem de mortali, si aere Romani
velit; ad illam sub aliqua spe, non verò certitudine ex-
pectandam: nec homines, qui prædictum ex astris fuit,
ipsum hoc anno periclitaturum in aqua, si eo tempore à
navigando abstineat: nec cum, cui morbus anno, v. g.
vigilimo primo sua, et ratione nuppiarum, com-
minatur asta si eas tunc respuat celebrare: nec illum,
qui ex ipsis nunc promittit fortunatus negoti even-
tus, si nunc illud aggreditur? Hac enim non ut cer-
ta, sed solum ut conjecturalia modo explicato credere,
atque expectare non videtur ullo jure prohibitum, id
quod confirmabis ex Suario de insomniis, de quibus
jam subjungo.

De Insomniis: ubi obiter;

De Thesauris in somno ostensis.

21. De insomniis satis sit id afferre, quod lego apud
Suar. t. 1. de Rel. tr. 3. lib. 2. de superst. c. 13. n. 25. Potest hoc
peccatum inquit, credenti insomniis à gravitate mortali
excusari, quando homo non omnino credit rem in somno
offensari esse veram, sed futuram, & nibolominus aliquid
operatur ratione talis somni, quod alia malum non est, nec
contra praecepta Dei, vel Ecclesie (& ita non potest obesse,
potest autem prodesse) ut evitit aliquod malum, quod som-
nium minatur, vel quid simile: tunc enim, licet sit aliqua le-
vitas, vel simplicitas, aut nimia timiditas, non appetat gra-
vis malitia, quia ille non tantum credit illud esse à Deo, vel esse
verum, quam posse esse: in quo multo minus erroris est, licet
multum sit vanitatis. At vero si quis ita sit observator som-
niorum, ut ordinarie per illas indicationes, vel divinationes
in agendis negotiis gubernetur, non potest excusari à grav-
cula, & superstitione: nam hoc observatio augurii com-
paratur, &c. Hæc ille. Noto autem illud (& similia) nam
sicut ad malum avertendum, ita ergo erit ad lucrum ac-
quirandum.

32. Narravit mihi quidam amicus, bis, vel ter admotum se olim fuisse in somnis a puerula fibi incognita, ut ad certum locum accederet, ibique aliquantum terram fodret: nam certò in ollam auro plenam incideret. Nexus ergo secunda, seu tercia monitione adolescentis ad locum se contulit, & ollam quidem inventa, sed nigris carbonibus plenam. Inquiris peccavisse hic mortaliter? certè nequaquam, propter Doctinam ex Suario modò allatam.

Quid si fibi in persuasisset pueram illam non fuisse, quidem à Deo, sed à dæmoni immissam; Neque peccasset mortaliter quia ipse cognitionem illius ollæ à dæmonie non inquisit, sed solum scientia jam habita ulius est, quod non esse peccatum paulò post §. 3. de malefic. n. 11. per occasionem dicam.

De vana Observantia.

De-vana Observantia.

Deo Placerit, non pauca, quibus totius Questionis cognitio explicatius habeatur.

Est yana Observantia ea supersticio, quā media inutilibus & a Divina Providentia nequaquam institutis procurantur commoditates, sanitates, benevolentia, divitiae, & similia: ita Valentia 2. 2. disp. 6. q. 13. fol. lib. 4. cap. 15. Cajet. v. Supersticio, & verb. Incarnatio, Sanchez lib. 2. in Dec. c. 40. aliisque. Vides discipulum Divinatus referunt ad aliquid cognoscendum, vana observantia ad aliquid obtinendum.

24. Hæc igitur, ut patet ex *suprà* dictis, erit cum expressa dæmonis invocatione, atque ad eò mortalē culpa, si illa expressè invocetur; erit cum *taita*, atque ad eò ex se etiam culpa mortalē, si de facto usurpatur media illa inutilia, ut aliquid obtineatur. Sed quoniam aliquando non clare apparet, an in hac materia ejusmodi invocatio tacita intermisceatur, & consequenter, An semper mortaliter peccetur, id est ad hoc dignoscendum hæc dñe Regula afferuntur.

25. Prima Regula. Dæmonis tacita invocatio esse præsumitur. Primo, quando solum verba non significativa. Secundo, figura inutilis. Tertio, falsitas, ut quod Christus Dominus habuerit subtrahit. Quartu, conditio vanæ. Quinto, promissio effectus infallibilis supra vitæ medianum; Quæ omnia in simili *suprà* sunt explicata.

26. Secunda Regula. Cum vana, observantia ideo sic dicatur, Quia semper aliqua saltæ inutilia, & vana commiscuntur, unde tacita præsumatur dæmonis invocatio; hinc fit, ut ex se semper sit mortalē nisi excusat. Primo ignorantia. Secundo, jocus, modo tamen dicto, cum de Divinatione num. 32. egimus. Tertiu, animus ea non credere. Quartu, cautela; quia usurpatione illorum, ad vitam iis vanis observantias dirigendam, nec semper, nec frequenter adhucetur, ut *suprà*, item num. 20. diximus. Denique parvitas materiae, de qua mox infra, n. 49.

27. Ex his Regulis colligere possumus cum Sanchez loc. cit. c. 3. & c. 40. per tot. superstitiosum esse observare dies, quasi quidam sint fausti, quidam infausti: nolle opus incipere die Martis, nolle die Veneris ingeres præscindere, puerum nolle die Sabbati nere, maiorem vinctuere aquæ benedictæ uno die, quam alio, certis diebus scopis tangere olearium, à vermbus lædantur, servare ova exclusa die Paracæsorum ad extingendum incendium, multerculas nocte Sancti Ioannis Baptista aliquid precari, auditumque applicari, quo nomen hominis alij cuius audiant, quem suum fore maritum putent, Orationes factas recitare, vel scriptas gestare, quibus à manu violentia, vel ab alis malis liberari, & nunc fortunatos fore se credant, lufores locum seu luforias cartas mutare, vel tantum per surgere ad malam ludi fortunam, avertendam, gallinam gallorum more forte cantantes, ut infortunij portentum occidere, & alia similia quavis merè vanæ & inutilia, nullamque graviorum superstitionem continentia: qua si certò *ordantur*, vel si semper adhibeantur ad vitam dirigendam, cum periculum subfit, ne dæmon se illis certò intermisceatur, erunt mortalia: ita Sanchez loc. cit. c. 3. n. 21. At si semel, aut iterum non sit: ut *suprà* dictum est n. 20. Namquamvis Doctores cum Sanchez loc. cit. c. 40. n. 20. & 21. signatè solū esse veniale, in dicto raro casu notent de aliquibus, v.g. de nolentibus suscipere opus die Martis, & de recitantibus Orationes errore carentes, dèque mutantibus locum in ludo, & Castro Palauis loc. cit. p. 5. n. 7. ex Suario à nobis *suprà*, n. 21. allato, de sperante prosperum, vel ridente infaustum somnum, tamen quando par est ratio in aliis; eadem erit applicanda Doctrina.

28. Præterea est superstitiosum observare quædam tempora, vel festa Sanctorum ad aliquid obtinendum, idque inediis vanis & inutilibus, ut jumenta die Sancti Antonij novies per ejus templum circumducere, venam aperire die Sabbati, herbas colligere die Sancti Ioannis & similia ferè innumerabilia, quæ tamen tunc erunt

mortalia, quando ex inutilis circumstantia esse putentur infallibilis, & efficacis ad effectum; secus si à Sancto in cuius honoris illa fiant, auxiliu spesetur, & incoluntur: ita Sanchez in Dec. lib. cap. 40. n. 20.

29. Sola protestatio, quæ quis nolit effectum experire à dæmoni non est satis ad excusandum à mortali, siquidem per illam solam, pacum cum dæmoni, verbis renuntiaretur, sed approbatetur factis. Elle autem factis parvitatem materiae mox dicam n. 49.

30. Denique colligit idem Sanchez *loco* mox cit. non esse superstitiosos eos, quos Hispani vocant Empalmistas, qui per empsalmos, hoc est, per quadam scripturas ex Psalmis, sive ex aliis Orationibus confectas, carent infinitos; ne item eos, quos vocant Salvatores, qui suo tactu, vel Orationibus, etiam incurvabilis morbos par modo sanant.

31. Addo, nec eos, quos Siculi vocamus *Citulos*, qui, quæ nascentur nocte Conversionis Divi Pauli, spūto vel tactu venenosus, felici successu, moribus, ut aucti, mecentur; Ratio, quod hi non sint superstitionis, dommō, siquid, quod superstitionem sapientia juxta supradicta non admiscent, est, quia fortasse hæc sunt gratiae gratis dæce, & quibus vide fuisse eundem Sanchez lib. 2. in Dec. cap. 40. & 15. Castru Palauum tom. 2. disp. 1. de superstitione, p. 1. P. a. num. 15. Valle de Moura de Incant. & Em. psalmis, fol. 2. c. 28.

32. Videbatur fortasse aliqui res hæc esse satis hastenus explicata: sed certè molestior est, quā primo intuitu adhuc apparet: nam propterea aliquid enucleatus affecte nequaquam gravabor: & ut expeditior atque distinguit sit doctrina, proponam prius aliquas peculiares superstitiones, quas in nostris regionibus usurpati sibi exploratum est deinde quid de illis sentiendum sit, decernam.

Vanæ aliquod superstitiones nostra etate usurpari solita.

33. Isteritiam, quam Siculi *Zafaram*, vocamus, aliqui sanant quodam filio conquistito à telarum textricibus, quod iidem Siculi *Lizzum* appellant, quo quidem filo ægri staturam, ejusque extensa brachia ter metuntur, mox filum complicant, vulgarique forfice super caput, humeros, peccus infirmi complicatum idem filum fecant, addentes interea quædam verba deprecatoria; non lacare sic, & profligate morbum profitentur, fanaticæ inducere, si id semel, bis, tertio, continuis tribus diebus, faciant, certè putant; nonnulli cæromani, illam dimensionis omittunt, cetera quæ dicta sunt expeditiores. Ipmo nos nemo solùm suprà caput non verò supra humeros, peccusque filum fecant. Sunt & alii, qui eandem cærum habentes, ut Isteritiam patiens mingat in herbam Marrochium, quæ in ipso fundo vasis cinarij in quo mingunt, sit imposita.

34. Morbo caduco quidam acceptus in via publica penè mortuus humili prostratus cum jacuerit, accessit quidam ex plebe, in præsente, qui obmuturavit quidam in ægri auriculam: quo murmur æger, quasi ex pergefactus post paululum sensus recuperavit: Curiosus ego à senè forte altante familiari nro interrogavi, num sciret quidam illæ in ægri autem insufflaverit? Respondit, se scire, fuisque hæc sola verba: *O creatura Dei, memento Creatoris nro*: Præsens amuletum, inquietus, contra mali caduci affectionem: Simile quid usurpant nonnulli, cùm equi dolore intellitorum vaxantur: quædam enim verba insufflant in eorum ægrotantium aures, quibus eos ad sanitatem revocare se jactant.

35. Qui die festo Sancti Stephani Protomartyris pane & aqua jejunat, & ritè confessus communicat, non moritum ab alio occisum, etiam multis iæstibus sit impeditus, nonnulli prædicant.

36. Si forte ad convivium invitati sint tredecim, pro infelici omni habetur: nam sicuti in Cœna ultima Christi Domini ex tredecim unus Christus defunctus est; ita unum ex disiumentibus moritum timent: sicut

Caput V. De Peccatis Religioni opposit.

97

uentem colibent aliqui, simili versu ex Psalmis: *Liber me de sanguinibus.*

24. Denique, ut alia taceant, quidam quibusdam precibus & Psalmis, additis Verbene, aliarumque herbarum suffumigis, morbos quosdam propellere prefantur. Adibent nonnulli, praeter herba, oleraque comonia, quam benedictam, vel incensum, vel sal benedictum, & similia.

25. Ut hæc mihi explorata, & sexentena similia non cognita comprehendam, & explicem; Tres modos, quibus ejusmodi superstitiones usurpari possunt distinguuntur: Primus modus apponit sola Sacra: Secundus sola non Sacra; Tertius utitur utriusque. Iam de singulis distinctorum discubamus; solum pro cognitione terminorum adverte, quando res sacrae apponuntur per modum orationis imperatorie; ac velut ex opere operantis, appellari a nonnulli, benedictiones, seu Ceremonias invocativas, quando vero apponuntur instar operis operati, quasi ex vi & institutione sua apta sint effectus speratos operari, dici ab iisdem Constitutus: *ira Emanuel Valle de Moura in opere de incant. & Em. sal. initio, & per tot.*

Sola Sacra.

44. Verba ex Psalmo devote profers, ritè jejunias die sancti Stephani, preces, si non ab Ecclesia approbatas, certiè piè compositas privatim Deo, vel Sancto fundis, vel in papyro ritè scripta tecum geris, uno verbo religioso quid agis, vel recitas ad sanitatem, vel grave quid tibi utile (nam si ad vanos, inutilesque effectus dicam n. 50. supra naturam obtinendum, superstitionemne commititis?

45. Dico, si hæc (præscindendo ab aliis inconvenientiis, que in similibus facile contingere solent, ut ex mox dicitur) constabit; non propterè occultissime sunt cavenda si hæc, in qua cum pietate, ac spe aliquid obtinendi agas, in superstitionem non laberis, nec peccas; si cum credulitate infallibilis eventus, superstitiones es, & delinquis mortaliter, nisi parvitas materie excusat, (de quo mox n. 49.) vel ignorantia. Ratio prioris dicitur est, quia in sacris illis verbis, seu rebus dum speras in Deo speras, ad quem confugere cum fiducia sacra nos Scriptura semper docent. Ratio posterioris est, quia, cum præter Sacramenta & Sacramentalia nihil sit ex sacris verbis, vel rebus, quod infallibilem habeat effectum si tu illum ab aliis sive per benedictiones invocativas, sive per constitutivas expeties non nisi a dænone experitare per tacitum invocationem clare convinceris: aliunde enim expectari non potes. Aderto tamen facile hæc superstitionem evitari posse, si nimis ita quis illis verbis utatur, ut cam credulitatem corrigit; solunque a Deo cum fiducia, non autem cum infallibilitate effectum præstolent. Ita Suar. 1.2. de relig. lib. 2. c. 15. n. 27. Sac. lib. 2. in Dec. c. 40. n. 31. & n. 44. fine.

46. Iejunium illud die festo S. Stephani cum Communione perfactum, de quo memini n. 33; frequentissime hic Panormi præsertim apud viros nobiles usurpatur, & piisque à me sciscitati sunt, an superstitionem redoleat, Respondi maximam, si infallibilitatem evitare expectent. Addidi, id est plurium scelerum causam siquidem ea credulitate ducit non pauci, temere peccatis habentes laxant: Profecto aliquos ex his, qui prædictum jejunium ceteraque quotannis nimis religiose custodiebant, vulneribus recidisse, satis constans est fama; Quare ut illis qui ea spe fleti peccatis commaculatae animatae habere nihil laborant; adhortor hos, ut Promontorium male spei à patre Paulo Zehntner eruditè compositum meditato legant. Si vero errorem corrigan, sperentque cum fiducia auxilium, quod Deo placuerit, forte impatiendum, superstitione, culpaque carebunt; quia nihil mali tunc Iejunium, Confessio, Communio, sed plurimum laudis continetur.

47. Eadem Doctrina utimur, si loquamur de sacris precibus, vel versibus Psalmi, sive canticis latratus, sive sanguinem.

Part I.

sanguinem, sive morbum quemcumque cohibentibus : hinc Cassiodorus *Psalm. 115.* inquit dixit fuisse variis morbis efficax remedium trinam recitationem hujus versus : *Domine, diripiisti vincula mea, ibi sacrificabo hostiam laudis : quod recte inclexit Sanchez lib. 2. Dec. cap. 40. num. 36.* non esse id superstitionem quando nequamquam ab ipsa terna repetitione, sed à deviatione ter repetitio in honorem Sanctissime Trinitatis effectus (& quidem non infallibiliter) intendetur impetrari.

48. Quando ergo hisce sacris aliquid inutile, seu vanum incerti contingit, regulau hanc serva : Te Securum esse à superstitione, si quemmodum corrigas prædictam infallibilitatem credulitatem, sic corrigas, vel tollas illas circumstantias vanas, & inutiles, & consequenter pericolo superstitionis expositas : ita Sanchez ibid. num. 31. Verbi gratia, ad sanitatem, vel gratiam impetrandum requirit quis, ut missa dicatur cum vestibus incongrui coloris, vel ut preces novices effundantur, vel affratur in eleemosynam ad Sacram Aedium pondus cerei infirmo æquale; vel candelæ cerea longitudinis eidem infirmo æquales, &c. *S. Missam celebres, si preces effundas, sine filo colore incongruo, & sine illo signato numero precum, ac sine illi præfiso, iammodo cum majore pondere, &c.* rite eas vanas circumstantias tollis, si vero idem novies Orationem effundas, ut novem Angelorum Chori tibi auxilient, ideo te, quia Sanctissima Triadi fidem, reverentiamque proferis, rite corrigas, & utroque modo actionem illam à superstitionibus liberas, eaque vti (sed semper sine infallibilitate spe) tuto poteris.

Pati modo, si morbum caducum patienti insuffletur ad autem illud, quod dixi num. 34. ob finem vanum, vel ut clara ea verba dicuntur, suspicio magna est superstitionis: at si insuffletur ut morbum parvum sandire possit, Deoque se commendare, ablata certi eventus credulitate, correpta videtur superstitione. Quo pacto non potest corrigi insufflatio, modò num. edem dicta, in auresequi, quare tollatur haec omnino, & sic emendabitur ejusmodi superstitione: ita Sanchez lib. 2. cap. 42. num. 35. fine.

29. Dicitur autem est num. 45. (nisi parvitas materiae excusat) nam licet Valentia 2. 2. disputation. 6. questi. 13. cui addet la Turri 2. 2. tract. 2. questi. 9. 5. art. 2. d. 2. concedat; Sanchez loc. cit. cap. 40. num. 13. neget in superstitione posse inveniri parvitatem materiae, tamen virtutem convenientem; quodammodo sunt eiulmidae vanas observationes, semper esse veniale peccatum: Valentia, ex ipsa natura parvitas, quan hic inveniri posse docet, cum ex eo solo parvo commercio tacito cum dæmoni, non imminet notable salutis damnum sic operanti: Sanchez vero ex eo, quod posita parvitate materiae, cum actus non fiat serio, sed poco & curiositate, vel ad expertiendam, vel denique ex animi quadam levitate, erit imperficius, atque adeo non erit ne vocabutur superstitione, sed animi levitate, & consequenter solum culpa venialis. Ponit uteque exemplum Cajetani, in summa, v. *Iacantia*, de volente moveri annulum dicit, subiudam Psalmi verbis; id enim semel factum, modo explicato num. 19, veniale esse ambo convenientem. Multo ergo magis excusat eum peccato, qui (ut hoc hac occasione tam dicam) naturalis sola, seu sola non Sacra cum ejusmodi vanitate, seu animi levitate semel, vel iterum sine spe infallibilitatis ad effectum quempiam etiam levem, & vanum consequendum usurpant. Ratio est eadem, quia exiguum periculum deceptionis adest. Vide tamen quandam cautelam mox apponendam num. 72.

50. Dices hoc ipsum, quod Verba sacra, precesque afferantur ad vanos, inutilesque effectus obtinendos, (v.g. ad motum annuli) gravis est superstitione, quia Deus non se intermisceret his rebus vanis, unde convincitur tunc expectari effectum à dæmoni; Respondeo ita esse. Idem enim potanter diximus num. 44. ad sanitatem

tel grave quid tibi utile obtinendum) quando ergo Sacra adhibentur ad effectum levem, & inutilem etiam sine infallibilitate, erit ex *ibid.* & genere suo morale, quia est irreverentia respectum sacrarum, non famen propriea non est excipienda parvitas materiae, modò dicta num. procedere.

Sola non Sacra.

51. Quando ad aliquem effectum consequendum, nil nisi quid profanum seu non Sacrum adhibes, quod vires non habet ad illum effectum, superstitione uteris, quia tacite, modo supradicto, à dæmoni illum exceptas.

52. Certum autem hac in re est, ut his temere ex parte explicito, vel tacito cum dæmoni, esse per se mortale. Ratio patet ex dictis.

53. Certum secundum est; iisdem uti cum discreto, & prudente, ad habendos effectus vere naturales, ad quos medium à te adhibendum vires habet, licet oculatas; inutile, quia id nullam proflus sapit superstitionem.

54. Certum denique tertium est, huc adesse multo magis paviditatem materiae, ut per occasionem modò dixi num. 49. fine.

55. Illud hic vbi Sacra non apponuntur, sed naturalia, adverte, necessariam non esse eam cautelam, quia effectus non sit infallibiliter expectandus: cum enim à causa naturali, quae necessariet agit, illum expectes, tantum certitudine expectare licebit; quantam afferet vis ipsa causa naturalis. Contraria, necessarium etiam hic erit, ut tollantur, vel corrigitur verba, vel circumstantiae vanæ, inutiles (si quæ forte irreplerint) modo supradicto a num. 45.

56. Nota insuper hoc reduci posse, quando aliqua sunt, ut fieri omissiorum spe boni, vel timore mali eventus: siquidem communiter huc Sacra non sunt, ut nolle iter incipere die Martis, nolle tredecim invitatos simul discipiñere, &c. de quibus tamen nihil superstitione dicendum præter ea, quo num. 27. & 49. dicta sunt, & dicam à num. 73.

Sacra simul, & non Sacra.

57. Non est nobis hinc sermo quando cum irreverentia profanis Sacra miscentur, ut si Oleum benedictum, Sacram Eucharistiam, & similia adjungerentur: id enim sacramentum esse per se conflat. Sermonem igitur solum, habemus, quodammodo, præciso alio inconvenienti, Niguis res Sacrae, etiam vanis adjungit; v.g. Orationem Sacram, vel aquam sacerdotum sal, benedicta unit cum ciculo, ad movendam filum, vel morbum curandum, vel ut cum herbis, & medicamentis naturalibus ad sanitatem infirmum, &c.

58. Dico primum, si res naturales adhibentur ad obtinendum effectum ab illis solis effectum expectando, Sacra autem illa solum apponuntur ad precandum Deum, cum debita reverentia, & fiducia, idem dicendum, erit quod maximus à num. 51. quando adhibentur solae res naturales. Ratio est, quia tunc à re solum naturali effectum naturaliter exspecta, resque sacra ritus, & sine culpa, modo dicto, afferuntur, ut supponimus.

59. Dico secundo, si Sacra adhibentur, ut ab ipsis solis effectus speretur, res autem naturalis adjungatur, ut aliquid juxta ejusdem rei naturales vires ea conferat ad effectum: idem dicendum est, quod diximus num. 44. quando adhibentur sole res sacrae; Ratio est, quia cum à sola re sacra effectum præstoleras, res autem naturalis sine pecato adiungatur, sola res sacra est consideranda, quam fatis ibidem consideramus.

60. Dico tertio, hæc sacra ita miscentur cum rebus naturaliter operantibus, ut ea credantur his indigere, seu ab his habere vim efficacem, esse meram superstitionem. ne dicam hæresim; sic enim spiritualia

Quid

et

quando

difficili

quidem

aligatio

se judica

qui am

gitudin

hunc co

contraria

abstinet

41. T

disciplina

qui no

merita

gutum

Caput V. De Peccatis Religioni opposit.

99

et facta aequaliter naturalibus, immo illis postponit
se. Quando sacra adhiberentur cum non facias ad ha-
bendum effectum inutilem, & vanum, neq; est dicendum
quod a. 50. jam diximus.

Quid agendum, quando hac in re adest dubitatio.

61. Difficultas huius cardo in eo versatur, utrum
quid quis te quipiam naturali sola uitetur ad aliquem
effectum, quem in libitem expectat, nec vider, an
quimodo res tantam vim habeat, sed nec vider; facta
allegata quacumque, an non habeat, utrum, inquam,
si judicando superstitionem committere? Vider, v. g.
qui annum pendentem è filo dare signum horarum,
gladium medicatum afferre sanitatem aero distanti, &
non constet haec naturaliter operari, sed nec conser-
contrarium, scutine superstitione judicanda, & ab illis
abstinentiam?

62. Tradunt nonnulli regulam universalem: Quo-
dunque effectus quilibet eratetur ab aliqua causa,
que non cognoscatur habere vires ad illum, toties est
nec superstitione illum a tali causa expectare. Ratio re-
pulit eis, quia tunc expectaretur solùm à dæmonie.
Sed certè doctribus haec regula nequaquam placet:
Platina enim sunt in rebus naturalibus, quorum us
us nos latet noscible virtutem Magnetr, Succini,
Mercuri, seu Argenti vivi, circa ferrum, paleam, pre-
ciosius metallum, & sexcenta similia. Non igitur valer,
Ego non cognosco, unde sit hic effectus, ergo est à
Deo, vel à dæmonie: poterit enim procedere ex causa
illi naturali, cuius vis mihi incognita est, & occulta.
Læs. Sandrum Augustinum lib. 14. de Civit. cap. 24. qui
mirabilis à quibusdam hominibus facta esse recenser,
quæ certè ignarus virtutis naturalium causarum facile
demoni tribueret.

63. Formemus ergo probabilem hanc regulam, quam
ponit Sanchez lib. num. 44.

In his rebus naturalibus, quories non appetit im-
mixta aliqua superstitione, ut sunt verba incognita, deter-
minatus numerus retum impertinentem, vel quid simi-
le, prælendum eis pro viribus naturæ, atque adeò
non esse culpam (præscindendo ab Alio inconvenienti)
et rati. Ratio regula est quia, tunc res est dubia, à dæ-
monie, an à vi occulta naturali sequatur effectus: at
in dubio, melius est conditio nostræ voluntatis volunti-
tis illis actionibus. Rursus, est melior conditio naturæ,
quæ ex factis contingentibus præsumenda est potens,
& multum mirabilis in suis operationibus. Quamvis
enim ipsi vis vel à Doctissimis non videatur in se, po-
tentia cognoscitur in suo effectu, & hunc discursum à po-
tentiore, formari. Scuti, quia video à Magnete, & Suc-
cino ferrum, & paleam trahi, cognosco in illis esse vir-
tus trahendi, ita, quia video sanitatem fieri à gla-
dio solis naturalibus medicamentis peritudo, colligo
virtutem illis occultam inesse. & grum absentes sanandi,
vide tamen quod hoc exemplum, que dicam mox n. 77.
adip. Caramuel lib. 3. th. mor. num. 1381. Si quid rarum
(inquit) vides, gratias age naturæ conditoris, potissimum
præmissum condidit: hoc suppono: sublatere aliquod
pallium, aut dæmonis interventum, quoniamque videam evi-
denter, non credam.

64. Evidenter autem constare effectum non esse à
viribus naturæ quadruplici saltem via posse. Primo, si
effectus adè esset super naturam, ut à nulla naturali vi
esse posset; qualis esset manifestatio secretorum cordis,
mutui resuatio, &c. numerat inter hos Sanchez

statim ab infirmitate convalescere. Sed licet id in re adi-
catis infirmitatibus venum regulariter sit, potest tamen
in aliquibus, præsertim repentinis morbis contingere, ut
remedium naturale illos statim expellat; pravum felicit
humorem, sicut ignis aquam, vel extingendo, vel tem-
perando. Novi Caltanissetæ in patria mea hominem
jecori languore affectum, atque ita incensum, ut in ip-
sa exteriori carne jecori proxima turpis appareret nigre-
do, qui, dum aquam ex nive frigidam, sic consulentibus
medicis, ebiberet, dolorem in ipso actu bibendi minui,
nigredinem verò (ipse) æger id mihi reculit in eodem
actu ita sensim dissipare, ut aquæ epotæ locum cedere
q; dali vicit videtur.

65. Constatet secundò, si Docti viri, & prudentes
firmarent causam illam impotentem esse ad talen effe-
ctum producendum, secùs, nihil certum in Philosophia
pronuntiari posset, ut Valentia docet apud Castro Pa-
lauum tom. 5. disp. 1. de sub. p. 10. num. 1. Placeat hoc dictum:
sed est temperandum ex doctrina modò data, quâ dictum
est mirabilem aliquando, si Doctioribus esse naturæ
potentiam.

Colligere herbas tali die ad aliquem effectum, fateor
perspè esse superstitionem: Verbi gratia, nocte San-
cti Ioannis, die Sabbati Sancti, &c. si non est in illius
mysterij reverentiam: & tamen aliquando esse quid
naturali, ut potentior sit virtus herbae collectæ in
Æquinoctio, quam in Solsticio, Vere, quam Hyeme,
&c. quando scilicet herba est in incremento, non ve-
rò in decremente virtutis, vgl. quid simile, negari non
potest.

66. Constatet tertid: si adhiberentur quadam
quaæ alias in iisdem omnino circumstantiis apposita, clarae
apparuit ejusmodi vi nequaquam pollere. v. g. exper-
tus fùa lapidem vulgarem nequaquam ferrum attrahe-
re, si ergo attrahit, tunc pronuntio non esse id à virtute
lapidis.

67. Constatet quartid. Si vana, & superstitionem
sapientia naturalibus admiserentur: prohibui nudius-
terius cuidam honestæ matronæ, ne uteretur filo illo
à Virgine dulceto, de quo dixi num. 38. quia author
ejus medicamenti voledat ad se prius afferri filum, si
quidem ad usum paulò post remissiæ. Profectò ex
hoc, aliusque circumstantiis certam conjecturam feci
de tacita aliqua obmurmuratione: nam ceterum,
si filo dumtaxat uiri voluntæ, non utique fortasse pro-
hibui; Rupertus lib. 1. tom. 3. de Trinitate, cap. 1.
apud Valle de Moura sct. 2. cap. 8. numero. 15. ad illa
verba Genes. 3. Ponam inimicitiam inter te, & mulierem:
Si nuda, inquit, mulieris planta dentem Serpentis præ-
venerit, & evacuissimum caput ejus vel leviter preffret,
statim totum cum capite corpus repente interit, ita ut
omnino morus nullus, nullus sensus in aliena parte resi-
stens sit, id quod non malleis, aut vœtibus, aut gladiis
concedentibus citio ac leviter effici potest, si quidem exci-
sum caput cum tribus, aut duobus digitulis vivere, &
abire perhibetur; Hoc quid prædictum est, ita esse, ip-
sorum, qui per industriam exploraverunt fide, &
relatione compemis; Haecen Rupertus. Si ergo mulier,
non autem vir, id efficacie habet, cur non postea Virgo
innocens, non verò mulier corrupta aliquip effici
nobis incognita particeps esse, & suis manibus, in modo
etiam suo sputo, quo feminæ solent nec. No filum inung-
ere, occulatam virtutem ad aliquem morbum propul-
lendum communicare? At quia, ut dictum est, Author
medicamenti certam mihi suspicionem ingessit vanæ, &
superstitionis obmurmurationis, vel similis, fuit merito
repellendum.

68. Supereat alia non minor difficultas. Quando con-
stat effectum quipiam admirandum non posse esse à
causa naturali, v. g. sanitatem moribundi à scripta qua-
piam carulla; an statim iudicandum erit à dæmonie esse,
non autem à Deo, tunc enim, quia dubium vertitur,
sitne à Deo per gratiam gratis datum, an à dæmonie,
tacite inveniato, quid præsumendum?

I. 2. Cemps

IV

Communis est Doctrina præsumendum adesse pactum tacitum cum dæmoni: Ratio est, quia cùm res illa, quæ adhibetur, non sit causa naturalis effectus, erit regulatiter solum signum, ad cuius positionem vel Deus, vel dæmon effectum pónat: cùm autem non sit Deus, quia de Sacramentis solum, vel sacramentis sibus tale quid per revelationem habetur, non verò de aliis, restat non jam esse dubium, sed moraliter certum, illum effectum fieri à dæmoni.

Multò magis, quando achibentur signa vana ad effectum obtiendum: iis enim se Deus non immisceret, immisceret verò se fassissim dæmoni; Vide Valle de Moura de incant. & emp. scilicet 2. cap. 18. qui solvit aliquas questiones in contrarium.

69. Dixi (regulariter) nam mihi non semper placet illa Sanchez argumentatio lib. 3. in Dec. cap. 40. num. 40. Hæc ceremonia vana certò non agit ex vi naturali ipsius, nec ex vi divina; ergo ex pacto cùm dæmoni: Non, inquam, placet, quia potuit haberi effectus calu & fortuitò. Confirmo, & explico. Experiencia compertum est nonnullos impostores; ut pecunias extorqueant, proprie Marte componere eas vanas ceremonias. Quod si quando habeatur causa effectus, ij se de sua virtute jastant; sicut, assurunt p̄tē non esse exhibitam ceremoniam. Febrim quartanam, v. g. quidam amovit, propinata ad manducandum papyro quibusdam circulis scripta; non rectè argumentari; sanitas hæc non fuīt à Deo per miraculum, nec à causa naturali, ergo à dæmoni; potuit enim esse, ut evenerit ex defectu humoris peccantis, qui tunc defecit, quando amuletum illud inscriptæ cartulæ manducatum est. Expendens igitur sunt omnes circumstantia per diligenter. Et quidem in his similibus examinandis, Theologorum, Doctorumque peritiam esse non Opportunam modò, verum etiam omnino necessariam certum esto.

70. Adhuc duo notare libet. Primum, si in ejusmodi dubio infallibilitatem, sincero animo, excludis, nec certò expēctes effectum, jam liberaris à superstitione mortali, si semel aut iterum eam opereris.

Ratio est, quia si id cum prædictis circumstantiis absoluē diximus sapr. n. 45. fine, multò magis in prædicto dubio, & merito, quia tunc vel actus imperfensus, vel non est grave periculum commercij cum dæmoni, seu alterius notabilis inconvenientia, ut ex ibid. & num. 46. dicitur colligi potest.

71. An vero, si tu semel aut iterum dictas superstitiones usurpes, usurper tamē frequenter is, qui ad te sanandum accedit, an; inquam, propter tuam necessitatem excusari à mortali cooperazione cum ipso, est questio similis ei questioni, qua querimus an possis petere solutionem maleficij ab eo, qui cum peccato folitus est de quo mox §. 2.

72. Secundum. An usus dictarum superstitionum possit aliquando justificari ex eo capite, quod propter meas necessitates illis utar? dico, si certum esse superstitionem, nonquam licet. Ratio est, clara, quia superstitione est intrinsecè mala; & involvit enim competentum Dei, dæmonisque reverentiam: si autem dubium est, an si superstitione, sive quia potest effectus attribui capite naturali, sive quia, cùm non possit naturæ attribui, dubium omnibus pensatis est, ad Deo per gratiam gratis datam, an à dæmoni per pactum; dico probabile esse (nisi alius aliunde obster) posse te cum potestatione mox in fine hujus numeri dicenda, ex tua notabilis necessitate sine peccato ea uti. Ratio mihi non est intrinsecā, quia etiam hic militat argumentum factum num. 68. ubi vidimus ceremoniam, de qua dubitatur, esse à dæmoni, vel à Deo statim esse certum moraliter, à dæmoni procedere, atque ad eum intrinsecè malam: sed est extinsecā bonorum Doctorum, sic enim colligit à Salas, licet nobis contrarius Valle de Moura dicit. scilicet 2. cap. 1. Salas (2. 2. tract. 8. disp. 17. num. 154.) punit regulam illam, quod in duciis tunc pars de præcepto sit eligenda, quam alia tenet, limitata, quando ex eo incurritur notabilis, seu

magnum nōcumentum; probat, quia lex dubia in eo casu non censetur sufficienter promulgata, citaque pro se Suarum & alios, ut saltem ad mendaciam vñscibilis, infirmatibus, aliisve signibus malis; fas erit in dubio illis uis limitationem, vera, de qua Salas, judicas Sanchez (lib. 1. in Dec. cap. 19. num. 32. & in eandem videtur incidente n. 37. fine) probabile, sicut contraria probabiliorum. Hæc Valle de Moura, quæ tamen num. 2. refellit. Verum Lef- fuis lib. 2. cap. 44. num. 46. sic docet apertius.

Non est hictum ut̄ remedio, de quo dubium est an comitiat facitam demonis invocationem, hoc enim est, se expone manifesto periculio superstitionis, risu fortius fiat cum expressa voluntatis contrarie protestatione. Hæc Lessius. Vide Lessium sentire, te wallatum hac cautela, quā facile muniri vales, posse ut̄ co remedio, ob necessitatem, scilicet recu- granda sapientias.

Decernit quid sentiendum de superstitionibus allatis à num. 33.

73. De Ictericia sanitate ex filo, explicata num. 33. sic pronuntio. In ea sananda, omnia apparent vana, qua- re p̄tē ab illa erit ablinendum; utrum autem ex dictis num. 49. & 73. colligitur posse semel, aut iterum, vi- deant nec sapientiores.

Eandem Ictericitatem, mingendo in herbam, expelle- re, de qua te memini codem num. 33. fortè superstitionem non est, si nihil aliud addatur; posset enim esse vis naturalis herba Marrobi Ictericitatem contraria quæ herba per eodem meatus, qui propter urinæ exiūtum aperi- rentem, emittit exhalationes suas ab calida urina excita- tis, in interiores partes corporis, malam Ictericitatem tal- tem repellentes. Confirmo; nam aliqui hoc morbo inficii eandem herbam ponunt intra calceos; alij sub nu- dia plantæ pedum; alij fructuofus alligant ad nuda crura, teneisque se hoc remedio testantur. Fortè, quia ejusmodi herba occulta vi Ictericianam bilent avertit, dissipat; vel certè mitigat. Nam non omnino ab ejusmodi mictu, qui alligatione se fuisse valetudini redditum quidam adolescentes mihi narravit, sed solum aliqua ratione refectum: qui tamen addidit tandem omnino se sanati restitutum intra paucos dies prædicta fili se catione fuisse.

74. De verbi insufflatis in aurem patientis malum carunculam, vel equiægrotantis, quorum mentio est n. 34. Tard teniendum diximus, satis num. 8. fine.

75. Iejunium sancti Stephani, de quo num. 35. qua ratione probandum sit n. 46. explicatum.

76. De decimo certio nolent ad convivium sedere, de quo diximus n. 36. assero: si id quis faciat, non certa credulitate, sed quodam, levi timore ducet; de mortali non esse damnandum. Vide in simili num. 20. 27. & 28. Bili olim quoad hanc rem, & simul aunicum sum col- lachymatus. Cū agerem Montis Regalis, tredecim ex Canoniceis invitatis simul discubuisse, ejusmodi superstitione parvi facientes.

Porro die sequenti quidam ex Collegio Canonico- rum, qui invitatus ad convivium non fuerat, obvius esu procedens uni ex convivis dixit fore, ut ex ipsius tredecim unis eo anno moreretur, qui alter subridens respondit; potius fore ut ipse non invitatus è vivis deserueret, quād unum ex invitatis; ad eum vanam eam obseruantiam se existimare. Hæc non insufflant responsum mihi idem, qui respondit, cum tuis narravit, & ego, fati- teor, cum plausu illam excepit, sed cum lacrymis, non post multos dies amicum illum, qui convivio non inter- fuerat è vita ab inexpectata sublatum febre, sum pro- secutus.

77. Gladij meditatio dicta num. 27. videtur mani- festa superstitione, si quidem nihil naturale vel divinum in eo effecta appetat. Apud Vecherum de decretis na- ture describatur hic medendi modus, & ego eum curiosè legi, volui eundem relegere post aliquot annos in nova (inquam forte incidi) ejusdem libri editione, nec inveni

Caput VI. De Peccatis Religioni opposit. 101

tereni, expunctumque propter nostram rationem meriti credidi. An semel aut iterum propter necessitatem infirmi posse id temerari, quasi dubia sit ipsa ratio, propter dicta n. 72, vel quasi sit parvitas infirmitatis propter allata.

n. 43, decernant docti, & timorati.

n. 78, De Channabaco filo à Virgine deducto, de quo

dictum n. 38, quid sentiendus satis innuimus n. 67.

n. 79, Filium adhibere ad horas distinguendas, eo modo,

quod vidimus n. 39, superstitio sumi videtur, & vanum,

an tamen solum veniale sit semel aut iterum ex vanitate,

vel curiositate id experiri velle ut etiam annulii monili,

de quo n. 49, semel eadem curiositate velle cognoscere,

collige ex dictis num. codem. 49. Certè velle experiri

oportet ex joco quid accidat; si filium cum annulo adhibe-

rebar ad horas distinguandas; esse veniale docet P. Vincen-

tius Tancrei 1. tom. de Rell. tr. 2. lib. 2. d. 4. n. 14. afferit. Ne

Sanz cap. 9. n. 11. Sanch. Bonac.

Vnum de hoc filo advertas velim: nam Baldelli t. 2.

disp. 12. n. 1. si loquitur: Ad hanc Hydromantiam

reducitur ex Delrio lib. 4. cap. 1. q. 6. scit. 3. Si quis per an-

nulum de filo suspensus, & intra aquam immersum inten-

dam cognoscere, queta sit hora; ipso annulo certis itib[us] ex

se pasante latra vasis. H[ab]etens Baldelli. Ad eam autem

item Delnum, is certe loco citato hæc habet verba: Vna

specie Hydromantia fibat per anulum de filo suspensum

in aqua, & vasculi latera constituit itib[us] pulsarem.

Hec Delius. Adverte igitur aliud esse hæc quod de ho-

niis per filium cognoscendis huic explicetur, & aliud

quod Delius protulit, quæ duo sumi confundit videatur

Baldelli. Probatur: Primo, ex verbis iuris que in his

collatis. Secundò, quia ea superstitio fili ab utriusque his

authoribus vocatur, & Hydromantia, id est, Divinatio

per aquam, & sit in vale, in quo sit aqua: at in casu no-

bito nulla adeit, nec a deesse debetqua, ego meis ocu-

lis plures aspergi. Tertio, nec in codem in nostro deber-

recessit esse annulus suspensus ex filo, cum satis sit

quodlibet grave filo, serico, vel simili proportionatum:

nec annulus debet in aquam immersi, quæ videatur re-

qui à Delio. Quarid, quia noster casus solum est ad di-

goscendas horas diei vel noctis: cum superstitio à Delio

descripta videatur esse absoluta, atque adeo ad alios

item finis.

Rufus idem Baldelli ibid. d. 15. n. 5. sic habet: Si

quis annulum filo appensum dignis teneat intra aliquod

vas, & promovet certum aliquem versiculum Psalmi: Ad

deum, in annulo ex se moveatur ad latera vasis, & cito

illius numero dei horam diei; id est superstitio, quia

verba sacra adhuc in effectu vanum, quæ est motu

annuli, ex hora pulsatio. Hac nus ille: Qui adhuc

nostrum casum vel non tangit, & ejus plenam no-

tiem non habuit ut signata tangat. Nam in casu no-

striti nullus Psalmi versiculus usurpat, ut ego sicut

dixi, scepis vidi. Verum hæc pro curiosis innuimus et

et.

80. Verba sacra pro latrato canum, pro que effluente

anguine, quiorum mentio facta est n. 40. & n. 41. & pro

morborum expulsione de quibus n. 42. amota certa ex-

pectatione, & vanis, si forte adhuc, cæmoniis, esse lici-

ta, colligi potest ex n. 45. & 48.

§. II. De Maleficio, ejusque dissolutione.

Maleficium sive amatorium, quo Malefici utinam ad flectendos animos ad amorem, sive ve-
nificum, quo iudicantur ad occidendum, ad infi-
rendum morbum, ad bona temporalia adipiscenda, &c.
et vis ac potest nocendi alii ex pacto expresso, vel
tacito cum demone; Hoc reducuntur peccata Lanja-
tum, seu Strigum, que Latinæ Sage nuncupantur, quæ
duo potissimum quærum; delectationes nimis ira-
turæ ex commissione cum demonibus, & damnæ in-
ali, &c. Quod hæc porrò vide Authors, Sylvest-
r. Malif. Tolet. lib. 4. cap. 16. Azor. 1. part. lib. 9. cap. 25.
& 26. Val. 1. 2. disp. 6. quest. 13; p. 4. Sanch. lib. 2. in Dec.
Pars 1.

cap. 42. & lib. 7. de matr. disp. 9.5. Suarez, Delrio, aliis
que ab iisdem cit. nobis enim satis sit tria vel quatuor
hæc adnotasse.

2. Primum quando occurrit deferriri à penitente peccatum maleficii, duo examinare Confessarius debet: Alterum, ampleriter maleficium, exercitum fuerit actuale commissum per expressum pactum cum demone; et enī tunc duplex peccatum, ut supra, §. 1. n. 10. innu. Pari modo multiplex esset, ac signatè confitendum, si additæ fuissent aliae peccatorum species: hæresis, v.g. vel idolatria externa, vel sacrilegium, vel fornicatio, &c. Alterum est, dñm intulerit dñnum suo veneficio Maleficus; et enī iuxta regulas restitutionis omnia dñna resarcientur, ut ex se constat.

3. Secundum: Celebris est quæstio, an sit peccatum uti opera Malefici ad maleficia dissolvenda. Equidem directè petere a Malefico, etiam parato, ut maleficium maleficio dissolvat, certum est esse peccatum, cum sit cooperatio ad id, quod est intrinsecè malum, id est, ad maleficium exercendum & quamvis petatio sit, ut sati-
nitati restitutur maleficio effectus, adhuc tamen peccatum est, quia non sunt scienda mala, ut eveniant bona.

4. Dico (opera Maleficii) nam si nesciam illum esse Maleficum seu Magum, non debeo illum ut Magum reputare, sed solum obligor ad inquirenda illa, quæ adhabet, an sint superstitionis? Quid si is ea nolit declarare, erit ab illis abstinentia, ut potè suspectis de superstitione, multo magis si non sit vir doctus & pius, qui possit judicari remedii licitus uti.

5. Difficilas ergo est, si petam, ut maleficium dis-
solvat, non petendo ut id faciat per aliud maleficium, an licet petam? Respondeo. Certe si petam, ut dissolvat solum tollendo signum maleficii, vel illud destruendo, sciamque illum sic etiam, nec alio maleficio usurum, esse licitum omnes fatemur; quia tunc res licita petitur, quam quilibet posset facere sine culpa, idque non sit convivere daemoni, sed potius ejus signa, ejusque pacta destruere.

6. Rursus, si petam absolute, ut dissolvat, sciens autem ipsum non posse dissolvere, nisi aliud maleficium moliendo, quia aliud modum non habet, non mortaliter peccare certum est: quia tunc directè maleficium, quod est intrinsecè malum, exposcerem: At si petam absolute, ut dissolvat, sciens cum posse dissolvere sine maleficio, & posse cum maleficio, ac sciens ipsum sine maleficio dissolutorum, sanc propter rationem modi dictam n. 5. licet petam.

7. Quid si absoluam petam, ut dissolvat, sciens ipsum posse dissolvere cum maleficio, & posse sine maleficio, putans tamen, in certò sciens ipsum cum novo maleficio dissolutorum, major est, & multum celebris controvèrtitur, num licet possim petere? Dico tamen esse saltem probabile, & tutum licet posse. Ita Sanch. dicta disp. 9.5. de matr. num. 12. & dicto c. 42. in dec. num. 13. & novissimè Baldi alias citans disp. de conf. cap. 2. §. 20. n. 6. Ratio est, quia tunc ego peto, quod is licet facere potest: ipsi ergo imputetur, si eligat quod illicitum est: Quod si mea licita petitio est occasio, ut ipse petat, sibi imputet: nam me summa necessitas avergendi a n. 5, vel è proximo maleficio excedat à cooperacione, quæ for-
tasse ibi esse videatur. Solet afferri paritas de usurario & infideli: licet enim possim ab his petere mutuum, & juramentum, licet sciens eos peccatores accipiendo usur-
pari, & jurando per falsos deos, quia ego rem bonam vel indifferentem peto: non enim peto ut jure, v.g. Gentilis per falsos deos, hoc enim planè esset pecca-
tum, quia directè posceremur juramentum per se malum, sed peto solum, ut jure, id quod ipse potest bene pra-
stare jurando per verum Deum: ni præstet, ipsi imputa-
tur; me enim à cooperacione peccati, quod videtur hic adesse, excusat necessitas firmatis contractus incedit cum infideli, sicuti in casu mutui, necessitas, quam patior pecunia.

8. Inqui